

GEBUNDELD

EINDEVALUATIE VAN DE BESTUURSPERIODE 2015-2019

Inhoudsopgave

Voorwoord Han Polman	3
Interview Jan Peter Balkenende	4
Column Marcel Decraene	7
Arbeidsmarkt	8
Natuur	10
Column Eugène de Kok	12
Een greep uit de projecten 2015-2019	13
Provinciale Staten aan het woord	14
Campus Zeeland	18
Infographic	20
Klimaataanpak Zeeland	22
Column Peter de Jonge	24
Interview Diederik Samsom	25
Jongeren praten mee over de toekomst van Zeeland	28
De vier jaar van Jo-Annes de Bat	32
De vier jaar van Carla Schönknecht	33
De vier jaar van Harry van der Maas	34
De vier jaar van Ben de Reu	35
Het college in beeld	36
Puzzel en Cartoon	38

Noot van de redactie

Deze uitgave is tot stand gekomen onder verantwoordelijkheid van het college van Gedeputeerde Staten. Voor een aantal onderdelen geldt dat de mening van externen is gevraagd. Deze is zonder deze te wijzigen overgenomen en verwoorden niet per definitie de mening van Gedeputeerde Staten.

ZEELAND

LAND | IN | ZEE

Voorwoord

Een heus tijdschrift om terug te blikken op de Zeeuwse provinciale bestuursperiode 2015-2019. De titel 'Gebundeld' is niet voor niets gekozen. Natuurlijk verwijst het naar het coalitieakkoord *Krachten bundelen*, maar het wil vooral ook laten zien wat er de afgelopen vier jaar is gebeurd en geleerd in het belang van onze provincie – achterom kijken om met opgedane ervaringen de blik naar voren te richten.

Uiteraard komen de fractievoorzitters en gedeputeerden van Provinciale en Gedeputeerde Staten aan het woord, maar zij niet alleen. Ook Jan Peter Balkenende, Diederik Samsom, kritische volgers, gedegen meedenkers en betrokken jongeren. De cartoon, columns, illustraties en puzzel maken het geheel compleet.

Bij het in tekst en beeld brengen van de afgelopen periode kunnen we niet volledig zijn, maar de belangrijkste

onderwerpen passeren de revue. In de afgelopen periode zijn we uit de economische crisis gekropen en zijn er nieuwe kansen benut. Dat laatste is niet het minst te danken aan de inzet van onze ambtenaren van de Provincie en bij de griffie.

Waar in Provinciale Staten twaalf politieke partijen zijn vertegenwoordigd, moet er natuurlijk worden samengewerkt om resultaten te bereiken. Als commissaris heb ik het voorrecht de vergaderingen van zowel Gedeputeerde Staten als Provinciale Staten te mogen leiden. Ik constateer dat ondanks de politieke verscheidenheid goed is samengewerkt tussen Gedeputeerde en Provinciale Staten in het belang van Zeeland; eerlijk en met respect voor elkaar. Dat waren en blijven de vaste waarden voor ons werk in Zeeland!

Han Polman
commissaris van de Koning

Commissie-Balkenende bracht Zeeuwse knelpunten onder de aandacht

‘Eenheid is de beste garantie voor succes’

Zeeland? Daar is toch niks aan de hand?

Tot voor kort was dat het heersende beeld in Den Haag. Dat de provincie steeds meer banen zag verdwijnen en de jeugd vertrok, drong tot de landelijke politiek niet door.

De commissie-Balkenende bracht daar verandering in. “Zeeland staat in Den Haag weer op het netvlies.”

In de afgelopen jaren klopte Zeeland regelmatig aan in politiek Den Haag om aandacht te vragen voor de teruglopende werkgelegenheid en de gevolgen van de vergrijzing. Pas bij de behandeling van de Splitsingswet in 2016, waarbij ook energiebedrijf DELTA getroffen zou worden, bleek er ruimte voor actie. Op aandringen van de Tweede Kamer werd de commissie Structuurversterking en werkgelegenheid in Zeeland ingesteld – beter bekend als de commissie-Balkenende. Opdracht van de commissie: onderzoek de mogelijkheden om de Zeeuwse economie toekomstbestendig te maken.

Ver van mijn bed

Bij zijn aantreden als commissievoorzitter had Den Haag een gemengd beeld van Zeeland, vertelt Jan Peter Balkenende. “Aan de ene kant leek het alsof Zeeland het helemaal niet zo slecht deed: de werkloosheid is bijvoorbeeld laag. Aan de andere kant lag in Den Haag het accent meer op de Randstad. Ik denk dat men daar niet altijd beseft wat er in de provincie aan de hand is, laat staan dat men wist van de onderliggende vraagstukken. Het was toch een ver-van-mijn-bed-show.”

Tekst: Liesbet Mallekoote

“We weten allemaal dat we op een onhoudbare manier omgaan met onze planeet”

Als geboren Zeeuw keek Balkenende zelf heel anders naar de provincie. “Ik zie de kracht van Zeeland en ik zie veel goede wil, maar ik zag ook een paar problemen. De wil om samen te werken is in Zeeland soms ook een gevaar. Iedereen moet meepraten, maar hakken we wel knopen door? Zijn we scherp genoeg in het duiden van de problemen en doen we daar genoeg aan? Ik zag jongeren weggaan omdat ze in Zeeland niet de opleiding konden doen die ze wilden of geen geschikt werk vonden. Tegelijkertijd hebben bedrijven moeite om personeel te krijgen. Dat zijn een paar onderliggende vraagstukken die klemmend beginnen te worden.”

Scherpe analyse

Hij was dan ook snel overgehaald om de commissie voor te zitten. “Op twee voorwaarden: er moest draagvlak zijn in Zeeland, want het rapport moet niet in een la verdwijnen, en er moest draagvlak zijn in Den Haag.”

Zijn commissie begon met een scherpe analyse van de Zeeuwse situatie. “Op het eerste gezicht leek het niet zo slecht te gaan, maar als je verder kijkt, zie je een aantal inherente zwaktes, zoals de demografische ontwikkeling en de eenzijdige werkgelegenheid. Wat verder opviel was dat Zeeland wel ambities heeft, maar minder sterk is in het uitvoeren daarvan.”

Na vele gesprekken met bestuurders, ondernemers en mensen uit het onderwijs presenteerde de commissie na vier maanden een actieprogramma. “We weten allemaal dat we op een onhoudbare manier omgaan met onze planeet. Dus als je iets wilt als provincie, moet dat te maken hebben met de wereld van de toekomst. Zeeland beschikt over een kerncentrale, getijden, wind en water: maak werk van de energietransitie. Op het gebied van onderwijs: ontwikkel een Bèta College, zorg dat er dingen gebeuren op het gebied van kennis en ontwikkeling. Daarnaast moet er in Zeeland iets aan de bestuursstijl gebeuren. Wees actiegericht en leg verbindingen, toon ambitie, wees scherp, maar vooral: ga aan de slag!”

Warme woorden

De voorstellen uit het rapport waren in totaal goed voor een investering van 100 miljoen euro, waarvan een kwart van het Rijk moest komen. “Minister Kamp sprak een aantal warme woorden over het rapport, maar deed geen toezeggingen. Hij zei wel: als er goede plannen komen, kunnen we kijken wat er mogelijk is. Toen hebben we tegen Jo-Annes de Bat en Han Polman gezegd: zorg dat je dingen in gang zet.”

Ook zelf hield hij de vinger aan de pols. “Ik heb contact gehad met topambtenaren en Mark Rutte aangesproken. Ook ben ik voor het eerst sinds mijn vertrek uit de politiek bij een Algemeen Overleg in de Tweede Kamer geweest. Dat ik daar naast Polman op de

publieke tribune zat, gaf wel aan dat ik vond dat er meer moest gebeuren. Gelukkig zijn daarna de financiële stromen op gang gekomen en zijn onze aanbevelingen gevolgd door kabinet. Het heeft even geduurd, maar ik denk dat juist de samenwerking tussen iedereen, de uitstraling van Zeeland, de politiek en de bedrijven, wel heeft geholpen.”

Over de grens

Zeeland is vervolgens met het programma aan de slag gegaan. “Ik heb met veel plezier gezien hoe constructief Zeeland Seaports en de haven van Gent hebben toegewerkt naar de fusie. In de havenfusie komt een aantal lijnen van het rapport samen. Als je ambities hebt, moet je over provinciale grenzen heen kijken en zelfs over landsgrenzen. Als je iets wil voorstellen, heb je omvang nodig. Het Bèta College is niet gerealiseerd zoals wij hadden bedacht, maar er is wel een gespreksbasis ontstaan met andere technische universiteiten. Dus je ziet dat er dingen in beweging zijn.”

De Regiodeal, die het Rijk onlangs sloot met Zeeland en waarmee nog eens 35 miljoen beschikbaar komt voor concrete projecten, ziet Balkenende als een uitvloeisel van zijn commissie, maar evenzeer van de gezamenlijke inzet van Zeeuwse politici, mensen uit het bedrijfsleven en anderen. “Het staat voor mij absoluut vast dat er een verbinding bestaat tussen het een en het ander. Dat heeft Zeeland goed gedaan: zo’n rapport aanbieden in Den Haag, bijeenkomsten organiseren in Nieuwspoort, contact leggen met bewindslieden. Daardoor word je gezien. Dus ga daar mee door, nodig bewindslieden uit en laat de resultaten zien.”

Gemeenschappelijke opdracht

In het verleden zijn meerdere rapporten en analyses gemaakt over de Zeeuwse situatie, die nauwelijks werden uitgevoerd. Toch is Balkenende niet bang dat zijn aanbevelingen zomaar worden vergeten. “Wat je vaak in Zeeland zag: iedereen moet gelijk worden bediend. En het gevaar is dan dat iedereen wel wat krijgt, maar dat je te weinig focust. Nu hebben we een gemeenschappelijke opdracht. Niet kijken hoe je elkaar vliegen kunt afvangen maar kijken wat je gezamenlijk kunt bereiken. Ik geloof wel dat zaken als bestuurlijke slagkracht en de noodzaak van implementatie nu hoger op de agenda staan.” Met de Statenverkiezingen voor de boeg kan alles er straks heel anders uitzien, weet ook Balkenende. “Ik hoop dat de nieuwe Staten en GS doorgaan om invulling te geven aan de agendagerichte toekomst en vooral ook in politieke zin werken aan samenwerking. Als je verdeeld bent en je hebt te weinig prioriteiten is het gemakkelijker voor Den Haag om te zeggen: o, maar er wordt verschillend over gedacht... Zo lang Zeeland eenheid blijft vertonen en zelf het goede doet, is dat de beste garantie om ook op langere termijn succes te boeken.”

Heldere agenda

Balkenende denkt dat het beeld over Zeeland in Den Haag inmiddels is veranderd. “En dat ligt niet alleen aan mijn commissie. Het rapport was een vehikel dat door Zeeland goed is ingezet om Den Haag aan te spreken op verantwoordelijkheden. Juist door die heldere agenda en door het benoemen van de knelpunten is Zeeland duidelijk op het netvlies komen te staan.”

Gedeputeerde wijnen

Zoals kleuren een schilderij kunnen bepalen en tonen een melodie, zo wordt een provinciebestuur bepaald door de Gedeputeerden die er deel van uitmaken. Welke karakters trokken in de Provincie Zeeland de afgelopen vier jaar aan de touwtjes? Stel je nu eens voor dat het College van Gedeputeerde Staten een slijterij zou zijn, dan zou een vinoloog er wellicht de volgende wijnen beschrijven.

Column

Marcel Decraene

politiek-verslaggever
Omroep Zeeland

Beaujolais Primeur

Jonge, vlotte wijn afkomstig uit de vignobles rond Goes. Druiven gedijen eigenlijk niet in giftige Thermphosgrond, maar schieten hier soms toch wortel. Drie jaar rijpt in de CDA-kelders te Den Haag. Deze wijn heeft een vasthoudend en intelligent bouquet, met licht eigenwijze afdrank.

Bourgogne Chardonnay

Robuuste, ietwat droge wijn. Cépage de Gouda. Vervolgens op volle smaak gekomen in de onderwijswereld. Appellation Controlée SGP, maar opvallend soepel. Tonen van Fast Ferry, tunnels, wegen en infrastructuur. Gebalanceerd.

Rouge d'Alsace

Mousserende wijn, druiven geteeld in de zon van Zeeuws-Vlaanderen. Assemblage eveneens uit onderwijssector, maar met macho body. Relativerend van karakter met geuren van cultuur, water en Europa. Beslist niet drinken tijdens Tour de France. Duidelijke, helderrode kleur. Geen bijsmaak.

Moët & Chandon Rosé Imperial

Rosé gemaakt van blauwe liberale druiven uit Vlissingen. Door de beperkte hoeveelheid tannine fris en licht, maar toch met een zekere stevigheid. Veelzijdig aroma: havens, natuur, toerisme, maar ook vastgoed en ruimtelijke ordening. Bij goede temperatuur bewaren, anders vleugje zure nasmaak.

La Fleur du Roi Bordeaux Blanc

Droge witte wijn. Afkomstig uit Twentse wijngaarden, rijpt in Zuid-Hollandse streken en verder op smaak gekomen op vaten te Bergen op Zoom. Wordt soms foutief met 'Pinot Gris' verward. Een leidende wijn in zijn klasse. Humoristische ondertonen.

Een aantal wijnen zal het komende seizoen helaas niet terugkeren, omdat de flessen tot op de bodem zijn leeggedronken. Maar slijterij GS zal door de verkiezingen in maart ongetwijfeld worden aangevuld met nieuwe verrassende smaken. Proost en gezondheid voor u allen!

Arbeidsmarkt

Arbeidsmarkt is een belangrijk en sterk veranderend dossier geweest in de afgelopen vier jaar. Terwijl destijds de werkeloosheid relatief hoog was, mede door het faillissement van grote bedrijven, zoals Thermphos en Phillip Morris, is op het moment de arbeidsmarkt 180 graden gedraaid. Naast het binnenhalen van bedrijven, is het nu juist zaak om mensen naar Zeeland te halen om te komen werken. We spraken Jo-Annes de Bat over hoe hij deze jaren beleefd heeft.

Waar ben je het meest trots op?

Dat het ons gelukt is om de arbeidsmarkt als thema vooral gezamenlijk op te pakken. Samen met het bedrijfsleven, de gemeente, het waterschap, Rijkswaterstaat en het onderwijs hebben we nu een Aanvalsteam Arbeidsmarkt, waarin we gezamenlijk aan oplossingen werken. Heel concreet ben ik dan ook trots op het succes van de Zeeuwse vacaturebank. Uiteindelijk zie je nu dat het aantal vacatures op de vacaturebank toeneemt en dat de mensen die hun vacatures op de vacaturebank zetten, een verdubbeling zien van het aantal sollicitanten. Dat is dus een enorm succes.

Is er iets dat je verrast heeft?

Ja, de wil om heel snel te acteren en de wil om mee te doen heeft me blij verrast. Als je dingen voor elkaar wil boksen, kun je daar ook echt kracht voor ontwikkelen. Daarnaast ben ik ook blij verrast dat het rapport-Balkenende uiteindelijk zodanig statuut gekregen heeft dat we vanuit die basis ook vandaag nog werken.

Heb je van de arbeidsmarkt wakker gelegen?

Van deze opgave heb ik niet wakker gelegen, gelukkig niet hoor. Uiteindelijk moet je ook realistisch zijn. Je kan van alles doen qua marketing en promotie, maar je moet ook in het besef leven dat de arbeidsmarkt niet volledig te sturen is.

Wat zou je anders doen?

Wat we duidelijk met arbeidsmarkt hebben gedaan, is niet wachten tot we het eens waren over de aanpak. De uitspraak die ik vaak heb laten vallen: "laat maar duizend bloemen bloeien en daarna gaan we de bloemen selecteren", dat heeft

op zich wel gewerkt, maar achteraf bekeken was het goed geweest om meer te investeren om die chaotische start dan ook gezamenlijk met het bedrijfsleven en het onderwijs te beleven. Anderzijds hadden we die chaotische start ook nodig. Anders hadden we ook niet gestaan waar we nu staan.

Wanneer ben je tevreden?

Als de structuur die we voor ogen hebben, staat als een huis. Wat er ook gebeurt met de arbeidsmarkt, welke uitslag de verkiezingen ook brengen, dat die structuur blijft bestaan en dat die gezamenlijke aandacht voor de arbeidsmarkt overeind blijft. Dat de structuur die er nu is om mensen naar hier te halen, dan benut kan worden om mensen ook écht te begeleiden naar een andere baan of zelfs naar een andere regio als daar werk zou zijn.

Welke invloed heeft deze opgave op je persoonlijk gehad?

Veel denk ik, want deze opgave gaat over mensen die werkloos zijn geworden. Dat doet wel iets met je. Hoewel ik successen zie als we met deze bezig zijn, zijn er ook mensen die willen werken en die niet aan het werk komen. Het lijkt me verschrikkelijk als dat je overkomt.

Het lijkt vaak zo simpel: er is werk en jij wil werken, dus dat komt dan bij elkaar, maar dat is gewoon niet vanzelfsprekend.

Stakeholder aan het woord

Jim Goedhart

ZeeuwseVacaturebank.nl

Hoe kijkt u terug op de afgelopen vier jaar?

Ik ben geen politiek expert, maar ik hoor veel over wat er in Zeeland speelt. Daarbij valt me echt op dat er de afgelopen jaren veel momentum is ontstaan, de overtuiging dat er echt iets moet gebeuren, door meer samenwerking en door te doen in plaats van teveel overleggen en plannen schrijven. Daar heeft de Provincie zeker een belangrijke rol in gespeeld, door partijen actief bij elkaar te brengen, ook goed te luisteren naar alternatieve partijen met expertise vanuit de maatschappij en meer te faciliteren om initiatieven van de grond te krijgen. Dat is goed.

Wat is er nog nodig in deze opgave?

Hou de ingezette weg vast om de dingen die in gang zijn gezet nu te verzilveren.

Wat zou u doen als u gedeputeerde was?

Naar buiten kijken en dingen in beweging brengen. Het Aanvalsteam Arbeidsmarkt vind ik daar een mooi voorbeeld van. Maar gedeputeerde lijkt me een erg drukke en pittige baan. Ik zou er te ongeduldig voor zijn, denk ik.

Als er een grote pot met geld zou zijn, wat zou u dan gaan doen?

Een kleine, slagvaardig organisatie inrichten die als verbinder en activator met mandaat aan de slag gaat met de Zeeuwse arbeidsmarkt. Plus investeren in het aangehaakt houden van wegtrekkende Zeeuwse jongeren.

Wat wilt u het volgende college meegeven?

Hou doorlooptijden kort, wees creatief, luister niet alleen naar de geijkte partijen, maar ook naar de initiatieven vanuit de maatschappij, wees minder bescheiden, maar vooral: ga door met activeren en faciliteren.

Krachten gebundeld: de Economic Board Zeeland

Naast een vertegenwoordiging van het College van Gedeputeerde Staten zetten nog negentien Zeeuwen uit het bedrijfsleven, onderwijs en de overheid zich in voor de Zeeuwse economie. Ze zijn lid van de Economic Board Zeeland. Dit platform brengt bedrijven, economische clusters, kennisinstellingen, beroepsonderwijs en overheden (gemeenten, Provincie en het Rijk) samen rond de tafel. Zo bundelen ze kennis, verbinden ze netwerken en versterken ze bestuurskracht.

De ambitie van de Economic Board Zeeland is economische groei. Dat doen ze door innovatie en samenwerking aan te jagen. Daarbij richten ze zich vooral op de sectoren en thema's die passen bij ons land in zee: havens & logistiek, industrie & maintenance, agro & food, vrijetijdseconomie, energie en zorg. Ook heeft de Board veel aandacht voor het Zeeuwse vestigingsklimaat en de arbeidsmarkt. Het bestuur denkt en adviseert daarbij vooral over strategische en langere termijn zaken.

Zeeland in Stroomversnelling

Het advies van de commissie Structuurversterking en werkgelegenheid "Zeeland in Stroomversnelling" is aanleiding geweest voor oprichting van de Economic Board. Leden van de Board staan in verbinding met de sterke Zeeuwse sectoren en zijn goed bekend met andere samenwerkingsverbanden binnen en buiten Zeeland, zoals met het Delta Region Netwerk en Campus Zeeland. De overheden worden – naast gedeputeerden De Bat en Van der Maas – vertegenwoordigd via drie gemeentelijke deelnemers en één namens het Rijk. Eric de Ruijscher is voorzitter van de Board.

www.economicboardzeeland.nl

Natuur

Carla Schönknecht, gedeputeerde met onder andere Natuur in portefeuille, kijkt terug op vier jaar natuurbeleid en -wetgeving. Sinds de decentralisatie daarvan naar de provincies, heeft onze Provincie hier vorm en inhoud aan gegeven door natuurbeleid- en wetgeving vooral samen met andere partijen te ontwikkelen. Carla vertelt hoe ze de afgelopen vier jaar beleefd heeft.

Vier jaar inzet op natuur, waar ben je het meest trots op?

Op de natuurvisie, die we samen met alle andere partijen hebben opgesteld. Door het écht op te halen en verder samen te ontwikkelen, werken we aan een zo mooi mogelijk Zeeland. Bovendien koppelen we in onze visie natuur en beleving aan elkaar, waarmee we ook de toeristische sector bedienen. Bijvoorbeeld door doorgaande verbindingen te maken met binnen- en buitendijkse fietspaden – ook door natuurgebieden. Ik ben er trots op dat we er zodoende in geslaagd zijn de natuur toegankelijker en beleefbaarder te maken. Daarnaast ben ik blij met de oprichting van De Zeeuwse Natuur, waarin een aantal Zeeuwse organisaties zijn aanbod aan natuureducatie en -activiteiten heeft gebundeld.

Zijn er momenten dat je wakker hebt gelegen van de natuurvisie?

Van die natuurvisie zelf niet, maar die natuurwetgeving vind ik wel een spannende. Wanneer die visies juridisch vertaald worden, dan moet het natuurlijk ook kloppen. Dat kan dan betekenen dat we opschrijven dat er afschot mogelijk moet zijn. Dat vind ik persoonlijk heel naar, maar het moet wel. Want ik moet er niet aan denken dat er een damhert op een auto knalt, en dat daar echt slachtoffers vallen.

Wat heb je geleerd van dit proces?

Dat je het alleen maar kunt, als je het samen doet. Dat is een open deur, maar het is echt zo. Door met een blanco papier op pad te gaan en niet alleen te vertellen wat wij al hadden bedacht, wordt het iets van ons allemaal.

Zijn er dingen die je achteraf anders had willen doen?

We hebben een natuuropgave waarin 900 hectare

natuurnetwerk gerealiseerd moet worden voor 2027. Dat hebben we vanwege bezuinigingen de afgelopen jaren op een wat lager pitje moeten zetten. Gelukkig hebben we voor 2019 weer meer budget. Om die 900 ha. te halen, gaan we de agrarische sector er meer bij betrekken. Zo kan een deel van de agrarische grond opgenomen worden in het natuurnetwerk. De agrariër wordt vergoed voor de inkomensderving en de werkzaamheden die hij heeft aan dat natuurnetwerkonderhoud. Dat gaat zeker bijdragen aan het halen van die 900.

Wanneer ben je tevreden?

Als we de doelen die we met elkaar hebben afgesproken, ook halen. Dat betekent dat wij de stikstofmaatregelen, de PAS-maatregelen, gaan uitvoeren. Onze ruimte is krap, dus het is belangrijk dat onze natuurbeheerders de PAS-maatregelen goed uitvoeren. Daarnaast blijf ik het belangrijk vinden dat we die natuur veel beter onder de aandacht brengen van zowel de Zeeuwen als van onze gasten. Zo is Nationaal Park Oosterschelde wat mij betreft het mooiste nationale park van Nederland. Dat zouden we nog veel meer moeten uitdragen.

Welke invloed heeft dit proces op jou persoonlijk gehad?

Allereerst heb ik het werk met veel plezier gedaan, dus heb ik er ook heel veel energie van gekregen. Daarbij ben ik geïnspireerd geraakt door al die verschillende invalshoeken, door de kennis en know-how die bij al die verschillende organisaties zit. Dat maakt je een rijker mens.

Stakeholder aan het woord

Daan Schalck

CEO North Sea Port

Hoe kijkt u terug op de afgelopen vier jaar?

Zeeland ontdekken, dat is alvast wat ik heb gedaan de afgelopen jaren. Door de fusiegesprekken tussen het havenbedrijf Gent en Zeeland Seaports, die ondertussen uitgemond zijn in de geboorte van North Sea Port is Zeeland een stuk van mezelf geworden. Als Vlaming valt landschappelijk onmiddellijk op hoe door de goede ruimtelijke ordening in Nederland – en zeker in Zeeland – robuuste natuur en havenontwikkeling hand in hand kunnen gaan. Inrichten van nieuwe compensatiegebieden, maar ook het samen omgaan met onze geliefde Westerschelde is een leerproces geweest, waar overheden, (haven)bedrijven en natuurverenigingen elkaar de afgelopen jaren echt ontmoet hebben.

Wat is er nog nodig komende jaren gezien de ambities?

De uitdagingen om onze aardbol leefbaar te houden blijven echter zeer groot. Naast het ontwikkelen en behouden van natuur in evenwicht met de economische functies, is de uitdaging van vandaag vooral om onze maatschappij in het algemeen en onze bedrijven in het bijzonder *future proof* te maken op vlak van klimaat.

Er zijn in het Zeeuwse deel van North Sea Port al een aantal mooie industriële symbioseprojecten die voor ons klimaat belangrijk zijn. Eén van de eerste waterstofnetten in Europa, een symbioseproject tussen industrie en glastuinbouw, het zijn slechts twee mooie voorbeelden.

Wat wil u het volgende college meegeven?

De toekomstige gedeputeerden van Zeeland hebben daarbij zeker een rol te spelen, net zoals Carla Schönknecht dat de afgelopen jaren met verve heeft gedaan. De succesvolle samenwerking tussen overheid, bedrijven en natuurverenigingen zal nodig blijven om deze klimaatuitdagingen succesvol aan te gaan, met mensen, met technologie, maar ook met middelen. Indien de volgende Zeeuwse bestuursploeg daartoe een bijdrage kan leveren, blijft niet alleen welvaart in onze regio gegarandeerd, maar dan levert die ploeg ook een substantiële bijdrage aan de grootste uitdaging van de komende jaren.

5-sterren fietsprovincie

Zeeland ontdek je het beste op de fiets. Of je nou liever op Tholen fietst, door Walcheren of op Schouwen. Of je nou langs de kust gaat of over het vlakke open land van Zeeuws-Vlaanderen. Als wielrenner met je eigen zondagochtendgroepje, op je stadsfiets naar je werk of als toerist op een doordeweekse dag samen met je man op je elektrische fiets: iedere fietser vindt in Zeeland de omgeving van zijn gading.

Het is niet voor niets dat wij ons deze collegeperiode hard hebben gemaakt 5-sterren fietsprovincie te worden. En was het mooi toen het in mei 2017 zover was. Dat fietsen werd nog extra aantrekkelijk toen het ons lukte 100 kilometer buitendijks fietsen mogelijk te maken, wat ons zicht bood op de strandplevier, de scholekster, de wulp en de tureluur – zonder die teveel te storen. Leer mensen de natuur kennen, en ze gaan ernaar omkijken. Voelen zich verantwoordelijk. Gaan ervoor zorgen. Een groot bijkomend voordeel. Het toerisme is één van de pijlers onder de Zeeuwse economie. Doordat we er met zijn allen continu aan werken Zeeland als fietsprovincie aantrekkelijker te maken, trekken we meer fietsende toeristen. En dat is goed voor onze portemonnee. En wat ten goede komt aan de toeristen, komt dat ook aan onze eigen inwoners. Ook wijzelf kunnen steeds meer genieten van de afwisseling in ons prachtige landschap.

Fietsknooppunten, een ultramodern fietsopstappunt in Cadzand, het 'vogelnest' aan het eind van het brugpad in Ritthem, fietscafés en nieuwe mountainbikeroutes: daarmee heb je in Zeeland altijd de wind in de rug. Zelfs al kriejen we sturm.

Wel of geen gapend gat?

Een vrouwelijke voorganger van commissaris van de Koning Han Polman zei eens dat Omroep Zeeland en de PZC zich zouden moeten concentreren op het nieuws uit de Abdij. Ze bracht haar boodschap alsof het niet meer dan logisch was.

Column

Engène de Kok

redacteur en verslaggever
weekblad de Bode

Er waren volgens haar immers genoeg kandidaten die zich met het nieuws uit de kolos aan de Kanaalweg, de groene loods aan de Traverse, de oranje doos aan het Hollandiaplein of de raadsboerderij – het blijft een schitterende naam voor een plattelandsgemeente – aan de Stenevate bezig konden houden. De journalisten van ‘de omroep’ en ‘het dagblad’ namen de toespraak van de commissaris voor kennisgeving aan. Ze haalden hun schouders op en bleven, naast het provinciale nieuws, natuurlijk aandacht besteden aan lokale zaken.

Ik moest aan de speech over het Zeeuwse medialandschap denken toen ik jaren geleden een uitnodiging kreeg voor een wekelijks persgesprek in het provinciehuis. Ik keerde hem om. Zouden besluiten van het college van Gedeputeerde Staten ook interessant zijn voor lezers van een weekblad zoals de Bode, die het liefste zo lokaal mogelijk opereert en bij voorkeur één krant per gemeente maakt?

Ja, weet ik nu. Ik ben ingegaan op de uitnodiging en bezocht de bijeenkomsten in de statige Admiraliteitszaal trouw. Lang niet alle besluiten zijn interessant, moet ik bekennen. Een verzoek om de toepassing hardheidsclausule af te wijzen, een actieplan EU-richtlijn omgevingslawaaï, een subsidie voor een Interreg NSR-project Move en de toekomst van het cohesiebeleid laat ik met een gerust hart aan me voorbij gaan. Maar een half miljoen euro voor de instandhouding van de Oostkerk in Middelburg? Graag, zeer interessant voor onze lezers van de Middelburgse en Veerse Bode. Het verlagen van de maximumsnelheid

op de Zanddijk en Molendijk in Yerseke na overleg met betrokkenen? Kom maar door voor onze editie in Kapelle en Reimerswaal. Een subsidie van enkele tienduizenden euro's waarmee een mountainbikeroute in de Zak van Zuid-Beveland kan worden aangelegd? Vanzelfsprekend! Leuk voor de mensen in Borsele die de Bevelandse Bode elke week op hun deurmat vinden. En of ik melding wil maken van het plan om de opcenten te verhogen, zodat de enorme kosten voor het schoonmaken van het Thermphos-terrein (deels) kunnen worden gedekt? Absoluut, het zijn immers onze lezers die dat in hun portemonnee voelen.

Ook ik ken de discussies over het gapende gat tussen de provincies en hun inwoners, de warme pleidooien voor het afschaffen van de overbodige tussenlaag en de geldverkwisting waarvan volgens velen standaard sprake is bij lagere overheden. Eerlijk is eerlijk, op een verjaardag heb ik ongetwijfeld ook wel eens zulke opmerkingen gemaakt. Wat ik de laatste jaren echter zie is dat de provincie dicht bij de Zeeuwen staat, vaker dan mensen denken. Ga dan ook stemmen in maart, zeg ik, want het maakt verschil, hoewel die chagrijnige oom op het feestje van zijn vrouw misschien zegt van niet. Ik blijf de provinciale politiek ook na de verkiezingen volgen, hoewel Karla Peijs het misschien anders voor ogen had.

Een greep uit de projecten 2015-2019

Provinciale Staten aan het woord

Aan de andere kant van het Abdijplein vroegen we de fractievoorzitters van de Zeeuwse politieke partijen naar hun mening over de afgelopen bestuursperiode. Dit deden we aan de hand van de volgende vier onderwerpen:

1. Hoogtepunt van de afgelopen coalitieperiode
2. Dieptepunt van de afgelopen coalitieperiode
3. Beste actie van u/uw fractie de afgelopen bestuursperiode
4. Wat zou u of uw fractie anders doen in een nieuwe periode?

Hannie Kool-Blokland, CDA

1. Vernieuwen en investeren in MKB, industrie, Tractaatweg, breedband-internet, aandacht voor zorg, onderwijs en minder validen: uit Balkenendegelden (25 miljoen), Regiodeal (35 miljoen) en eigen investering.
2. De start van de bestuursperiode, met het vertrek van onze lijsttrekker en gedeputeerde. Dat heeft diepe wonden geslagen.
3. Breedband-internet voor heel Zeeland, actie voor biodiversiteit, aandacht voor zonnepanelen op daken van huizen en aandacht voor een Deltaplan zoet water.
4. Meer aandacht voor Zeeland als proeftuin voor klimaatdoeleinden en voor energietransitie. Meer samen met de gemeenten en inwoners van Zeeland werken aan de netwerksamenwerking.

Rapportcijfer

8

Met de complimenten van de CDA-fractie voor het hele college

Kees Bierens, VVD

1. De Provincie staat er na een aantal moeilijke jaren met forse bezuinigingen opnieuw financieel gezond voor. Er is ook weer ruimte voor nieuwe projecten.
2. Het Sloeweg-dossier aan het begin van deze bestuursperiode. Dit heeft diepe sporen achter gelaten.
3. Door een VVD-amendement wordt de aansluiting Sloeweg-Bernhardweg (Drie Klauwen) uitgevoerd met allemaal ongelijkvloerse kruisingen. Het oorspronkelijke plan met maar één viaduct zou al direct tot files hebben geleid.
4. Bij netwerksturing met andere instanties, meer alert zijn op de taken/bevoegdheden van Provinciale Staten, zowel aan het begin als aan het eind van zo'n proces.

Rapportcijfer

7,5

Over de gehele periode gemiddeld

Anita Pijpelink, PvdA

1. Ondertekening van de Kustvisie, een mooie en unieke samenwerking tussen veel verschillende stakeholders, organisaties en overheden met een mooi resultaat en voorbeeld voor de rest van Nederland.
2. De lange periode van haast uitzichtloze grote problemen en de financiële gevolgen daarvan bij de sanering van Thermphos. Gelukkig is er aan het eind van de periode zicht op vorderingen en is er een duurzame financiële afspraak tussen Rijk, Zeeland Sea Ports en de Provincie.
3. Tegen de 5 miljoen bij de Sloeweg stemmen. We blijven erbij: onnodig inzet en dus verspilling van geld. En, het mee indienen van de (aangenomen) regenboogmotie. Hiermee hebben we het signaal afgegeven dat in Zeeland plek is voor iedereen, met welke geaardheid dan ook! En, vasthouden aan de Fast Ferry als openbaar vervoer voorziening.
4. Nog meer naar de inwoners van Zeeland toe gaan. We hebben in deze periode geluisterd en veel mensen gesproken, maar dat kan nog beter.

Rapportcijfer

8

Zeeland door een roerige tijd geleid met nieuw en hoopvol perspectief voor de toekomst

Goos Roeland, SGP

1. Besluit tot realiseren Ster-oplossing, dus aanbrengen drie viaducten bij Sloeweg in verbinding Goes-Terneuzen-Middelburg. Kroon op verbinding Zeeland-Vlaanderen.
2. Waar moeten nemen dat met provinciale subsidie God op een festival belachelijk werd gemaakt.
3. De fractie heeft ervoor gezorgd, dat leefbaarheid weer echt aandacht krijgt van de Provincie.
4. De fractie gaat zich ervoor inzetten dat Provinciale Staten hun taak en rol nog serieuzer gaan nemen. Onder andere door meer contacten met de Zeeuwen om te horen wat er bij hen leeft.

Rapportcijfer

8

Mark Faasse, Zeeland Lokaal

1. De laatste begrotingsvergadering, dat we uit het financiële dal geklommen zijn.
2. Het debacle van de Sloeweg, het geld wat dat gekost heeft en de manier waarop geprobeerd is de oorzaken daarvan te verdoezelen.
3. Diverse keren geprobeerd windmolens op het land tegen te gaan. Dat heeft niet tot concreet resultaat geleid, maar heeft wel een gedragsbeïnvloeding tot gevolg.
4. Duidelijke speerpunten formuleren en daar de aandacht en de energie in steken. Daarmee dus een selectie maken in onderwerpen. Je verdrinkt anders in de hoeveelheid informatie.

Rapportcijfer

7

Ik vind het college toegankelijk

François Babijn, Partij voor Zeeland

1. Na interpellatiedebat dat werd aangevraagd door PARTIJ VOOR ZEELAND (PVZ), volgde goedkeuring toepassing bodemas Sloeweg, waardoor miljoenen euro's gemeenschapsgeld konden worden bespaard.
2. Het vertrek, vlak nadat de uitslag van de vorige Statenverkiezing bekend gemaakt was, van gedeputeerde Van Beveren.
3. Het door de PVZ aangevraagde interpellatiedebat m.b.t. de Sloeweg, gehouden op 3 juni 2016.
4. Wij blijven, conform ons verkiezingsprogramma, het 'algemeen belang behartigen' en zullen net als voorheen goede voorstellen steunen, ongeacht de herkomst.

Rapportcijfer

Wij laten deze beoordeling over aan de kiezer (PS-verkiezingen 20 maart a.s.)

Ton Veraart, D66

1. In deze statenperiode is de havenfusie Zeeland-Gent gerealiseerd. Dat zorgt voor banengroei en extra kansen voor samenwerking met Vlaanderen, ook bij zorg, onderwijs en cultuur.
2. De net na verkiezingen onthulde leugen van voormalig CDA-gedeputeerde over 30 miljoen euro aan tegenvallers bij Sloeweg en de gigantische saneringskosten van het Thermphos terrein.
3. Meerdere succesvolle acties om Kustvisie te verbeteren, zodat die grenzen stelt aan bebouwing en ons landschap beschermt.
4. Meer laten zien wat we bereiken met onze constructieve houding. Meer publiciteit geven aan initiatieven, die we blijven nemen.

Rapportcijfer

7

Ondanks te conservatieve insteek bij cultuur en economie toch ruim voldoende vanwege samenwerking met open houding en terechte keuzes bij ruimtelijke vraagstukken

Jan Henk Verburg, ChristenUnie

1. Duidelijkheid rond de financiering inzake het Thermphos-dossier en positieve besluiten ten aanzien van de Regiodeal en de bijdrage uit het provinciefonds.
2. Het gedwongen vertrek van CDA-gedeputeerde Van Beveren. Overdaad aan informatie, acties en plannen, met soms beperkt verband met het gewenste effect.
3. Opstellen van eigen natuurvisie en initiatieven gericht op meer biodiversiteit.
4. Eerder steun verwerven voor moties en amendementen. Meer eigen initiatief. Meer externe inbreng in bijeenkomsten.

Rapportcijfer

6,5

Elk jaar ging de opzet op de schop. College was zoekende in samenspel met PS en in overgang naar netwerksturing

Gerwi Temmink, GroenLinks

1. Momenten waarop bleek dat PS in staat was over partijbelangen heen Zeeuwse belangen unaniem te behartigen bij het Rijk. Succesvol bij Thermphos. Nu nog de kerncentrale.
2. De Sloeweg. GroenLinks staat achter haar opstelling van destijds in de context van 2015. Maar is blij dat de wisselwerking en werkwijze PS-GS hierna verbeterd is.
3. Constructief oppositie voeren waar dat kan, kritisch waar dat moet. Dat leidde tot mooie resultaten. O.a. kerncentrale is Haags belang. Verbod ontgassen. Zeeland Regenboogprovincie.
4. Samen voort op ingeslagen wegen. Meer tempo en prioriteit voor klimaat en energie, leefbaarheid, natuur en milieu, vergroenen industrie, havens, landbouw en ruimte voor ideeën uit samenleving.

Rapportcijfer

6,5

Peter van Dijk, PVV

1. Dat we nu eindelijk serieus genomen zijn wat betreft het defiscaliseren van de Westerscheldetunnel en dat het college zijn huiswerk hieromtrent goed heeft gedaan. We blijven de ontwikkelingen volgen en zodra het enigszins kan, willen we het voorstel daadwerkelijk realiseren.
2. Het Sloewegdebaat, waarbij de informatieplicht grof is geschonden. Wel prijzenswaardig is de manier waarop invulling is gegeven aan het vervolg.
3. Uiteraard zijn er meerdere punten te benoemen, maar op de motie betreffende het Pontje in Sluiskil zijn we in het bijzonder trots. We hopen dat ze nog lang moge varen!
4. Na acht jaar – constructief – oppositie voeren, zijn we klaar om de handschoen op te pakken en bestuursverantwoordelijkheid te nemen.

Rapportcijfer

8

De manier van omgaan tussen de Staten en het college was een ommezwaai ten opzichte van de vorige periode. Hopelijk zet deze trend zich voort in de nieuwe periode

Willem Willemse, 50PLUS

1. De realisatie van de kruising Bernardweg-Sloeweg om Zeeland een toekomstbestendige aansluiting op de Westerscheldetunnel en de A58 te geven.
2. Het beleid dat het openbaar vervoer in Zeeland door GS vraaggericht wordt benaderd en aangestuurd waardoor de mobiliteit voor ouderen en scholieren op achterstand wordt gezet en de leefbaarheid van Zeeland drastisch wordt ingeperkt.
3. Motie “Gratis bus voor 65+” en motie “Monitoring luchtkwaliteit Zeeland”. Beide moties zijn verworpen. Het is een gemiste kans om de mobiliteit van senioren te vergroten en de bussen weer beter bezet te laten rijden. Verbazingwekkend en onbegrijpelijk dat de motie monitoring luchtkwaliteit niet door alle partijen breed werd gesteund terwijl dit ten goede zou zijn gekomen van het milieu en de gezondheid aan de Zeeuwse bevolking.
4. Voor 50PLUS was dit de eerste periode in de Staten met andere woorden een leerproces van vier jaar. Dit leerproces hoopt 50PLUS met twee of drie zetels in de komende statenperiode om te zetten in meer resultaat.

Rapportcijfer

8

Voor de samenwerking.

4

Luisteren naar oppositie

Ger van Unen, SP

1. Het onderzoek naar de Sloeweg. Dit kwam tot stand door een SP-motie. Er vinden binnen de organisatie nog steeds verbeteringen plaats n.a.v. dit onderzoek.
2. Het Thermphos-dossier. Eerst de ontkenning door het college. Later de gigantische kosten. De provincie is deze slag nog steeds niet te boven.
3. Het onderzoek en rapport over bebouwing aan de kust. De ondervraagde bewoners en bezoekers waren duidelijk: 95% vindt dat er genoeg gebouwd is aan de kust.
4. Wij willen vestigingsklimaat en economie anders benaderen. Als je wilt dat mensen bij je komen werken en wonen moet je zorgen dat je voorzieningen, het openbaar vervoer en de zorg op orde zijn.

Rapportcijfer

6

Campus Zeeland

Harry van der Maas, gedeputeerde met onder andere Onderwijs in zijn portefeuille, kijkt terug op vier jaar Campus Zeeland. Een netwerk van bedrijven, Provincie, Zeeuwse gemeenten en kennisinstellingen om de concurrentiekracht van de Zeeuwse economie te versterken en om het onderwijs in Zeeland aantrekkelijker te maken voor jongeren.

Vier jaar Campus Zeeland. Waar ben je het meest trots op?

Toen ik begon in 2015 was net het advies van de Onderwijsautoriteit geschreven. Daarin stond de boodschap: zet in op kennis! Ik ben er trots op dat we van plan naar concrete actie zijn overgegaan. Zo openen in 2020 de laboratoria van het Joint Research Center hun deuren in Middelburg. Een volgende stap is dat UCR haar aanbod uitbreidt op het gebied van Engineering en Innovation. Ook HZ University of Applied Sciences en Scalda zullen de opleidingsprogramma's verder aanscherpen en de bestaande Centres of Expertise uitbouwen. Het is mooi dat het is gelukt om met veel partijen in Zeeland nieuwe projecten te realiseren die goed en aantrekkelijk zijn voor jongeren in Zeeland.

Waardoor was je verrast?

Dat zoveel partijen, juist ook buiten Zeeland, bereid waren hun nek uit te steken. Ik denk aan NIOZ/Imares, de Rijksoverheid en de universiteit van Gent. Allerlei organisaties doen en investeren mee. Dat had ik vooraf niet durven dromen. Samen met het onderwijs, de overheid en het bedrijfsleven hebben we de handen ineen geslagen en voelen we een gezamenlijke urgentie.

Van welke momenten heb je wakker gelegen?

Elke partij binnen Campus Zeeland heeft natuurlijk ook zijn eigen agenda. Op momenten dat het ons bijna niet lukte om al die kikkers rondom de gezamenlijk ambitie in de kruiwagen te houden, heb ik weleens zorgen gehad. Daarnaast heb ik wel eens wakker gelegen van de vraag: krijgen we het gefinancierd? Gelukkig hebben we in de afgelopen vier jaar twee keer geld vanuit Den Haag ontvangen om in Zeeuws onderwijs te kunnen investeren. Daarmee kunnen en gaan we onze ambities financieren.

Wat heb je ervan geleerd?

Al heb je nog zo'n mooi plan, je zult in betrokkenheid moeten investeren. Aanvankelijk bleef Campus Zeeland vooral een plan van de stuurgroep. Gaandeweg zijn we er wel in geslaagd om andere partijen te committeren, maar ik denk dat we hier eerder aan hadden moeten beginnen. Wanneer mensen delen in het eigenaarschap, wordt het ook hun plan en dan lig ik niet alleen, maar liggen we er samen wakker van.

Wanneer ben je tevreden?

Excellent onderwijs op alle niveaus, of het nu om primair of hoger onderwijs gaat, is een basisvoorwaarde voor een gezonde economie. Daar hebben we aan gewerkt en daar moeten we aan blijven werken. Wanneer je een leefbare en aantrekkelijke provincie wilt zijn, moet het onderwijs gewoon op orde zijn. Wat hierin nog verbeterd kan worden, is de samenwerking met het bedrijfsleven. Uiteindelijk leidt het onderwijs je op voor een toekomstige plaats in het bedrijfsleven, maar het werkt ook andersom. We hebben een bedrijfsleven nodig dat vroegtijdig aangeeft welke kwalificaties en welke profielen mensen nodig hebben voor toekomstige beroepen. Ik ben dan ook pas tevreden als we een optimale aansluiting hebben tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

Wat heeft het dossier Campus Zeeland persoonlijk met je gedaan?

Als ik zie hoeveel mensen iedere dag weer op hun eigen plek enorm hun best doen om de goede dingen te doen, voor Zeeland, dat vind ik heel mooi en dat maakt me ook blij. Juist ook door de energie van buitenaf heb ik energie gekregen op dit dossier. Als Provincie hebben we andere partijen gestimuleerd te doen waar ze goed in zijn. En ik ben trots dat ik daar een steentje aan heb mogen bijdragen. We hebben concreet nieuwe mogelijkheden voor jongeren en bedrijven in Zeeland gecreëerd!

Stakeholder aan het woord

Gerard Van Harten

lid stuurgroep Campus Zeeland

Hoe kijkt u terug op de afgelopen vier jaar?

Campus Zeeland is in 2015 begonnen met een ambitieus plan van aanpak, gebaseerd op het rapport van de Onderwijs Autoriteit Zeeland. Terugkijkend hebben we veel doelstellingen gerealiseerd; als het gaat om behouden en versterken van kennis en innovatie. Voorbeelden zijn: behoud van NIOZ en IMARES, het Joint Research Center, de Engineering & Innovation track bij UCR, de doorstart van het Roosevelt Institute for American Studies en de kennistafels op relevante gebieden.

Wat is er nog nodig de komende jaren gezien de ambities?

Een aantal initiatieven zit nu in de uitvoeringsfase. Blijvende focus om dit ook succesvol af te ronden is noodzakelijk. Zorg daarna voor aansluiting van bedrijven, zodat een ecosysteem ontstaat dat ook economisch grote betekenis heeft voor Zeeland.

Wat zou u doen als u gedeputeerde was?

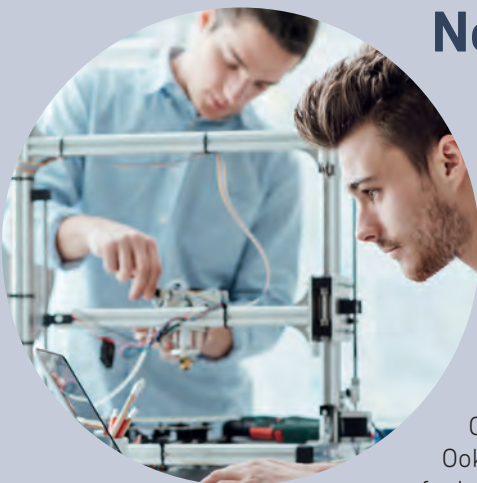
Duidelijke afspraken maken over hoe de doelstellingen van Campus Zeeland ook in een nieuw college geborgd zijn.

Als er een grote pot met geld zou zijn, wat zou er dan als eerste moeten gebeuren?

Bestaande initiatieven verbinden en verder ontwikkelen naar een Delta Instituut. De plannen zijn er, maar de middelen ontbreken. Een Delta Instituut zou Zeeland een prominente plaats kunnen geven op het gebied van Deltavraagstukken.

Wat wil u het volgende college meegeven?

De opzet van Campus Zeeland heeft gewerkt. Er was duidelijke focus en een *triple helix*-benadering. Mijn advies: zet deze aanpak door op andere gebieden.

Nog een uitdaging: leefbaarheid

De Provincie Zeeland investeerde ook in de leefbaarheid van Zeeland. Met name de ontgroening en vergrijzing plaatst ons voor forse uitdagingen. Goede ideeën genoeg in Zeeland, maar het ontbreekt vaak aan geld of menskracht om ze uit te voeren. Daarom willen we initiatieven van Zeeuwen verder helpen.

Sinds juni 2018 is het Zeeuws Helden Fonds actief. Dit fonds stimuleert dat Zeeuwen samen actief zijn en dingen doen voor hun dorp of stad. Het fonds kwam tot stand dankzij een bijdrage van Provincie, Zeeuwse gemeenten en het Oranje Fonds. Een ander initiatief dat onze steun kreeg, is MAEX Zeeland.

Op het platform MAEX Zeeland laten organisaties zien wie ze zijn en wat ze doen. Ook kunnen deelnemers aangeven wat ze nodig hebben: geld, materiaal, handjes of advies. Het digitale podium is daarmee een marktplaats voor sociale initiatieven.

Belangrijk speerpunt van de afgelopen periode is de bereikbaarheid van Zeeuwen. In een dunbevolkt gebied volstaan niet alleen traditionele en dure verbindingen, zoals bus en trein. We zijn genoodzaakt om nieuwe, slimme vervoersvormen te bedenken. In deze collegeperiode is dat ingezet onder de noemer 'Smart Mobility'. Zeeland wil een gebied zijn waar nieuwe initiatieven worden uitgetoetst: een zogenaamd Living Lab. Dat predicaat hebben we inmiddels van de Rijksoverheid. We willen dat het aanbod beter aansluit op de behoefte. Denk aan initiatieven als het e-mobilitypark in Vlissingen, carpoolen via de app Klokan of de schoolbus in Zonnemaire.

De komende tijd zetten we hier versterkt op in. We zoeken naar partners om samen via pilots concreet vorm te geven aan deze vernieuwing. www.maex.nl/zeeland

Financiën

Spaarzaam voor de toekomst

Dit hebben

2015

€ 30.673.856

2019

€ 67.368.119

2015

Den Haag

2017

2018
Investeren

2019
Handhaving

**ZERO
BASED**
Begroting

2016
Bezuinigingen

Thermphos

Toegankelijk
gemaakte
bushaltes

35

Aangelegde
fietspaden
(in meters)

7.170

Onveilige
kruispunten
vervangen door
rotondes

5

Aanleg verharde
bermen in km

16

Onveilige
kruispunten
vervangen door
viaducten

4

Aanleg
parallelweg
voor
landbouwverkeer

1

Infra

Vlot en veilig door Zeeland

we gerealiseerd

in de periode 2015 - 2019

Energie

Duurzame toekomst

De Zeeuwse energietransitie is in volle gang. In Zeeland hebben we de meeste zonne-uren, kunnen we dankzij onze ligging in zee gebruik maken van het getij en waait het altijd! Daarom werken we o.a. hard aan wind op land. Windmolens voorzien steeds meer gezinnen en bedrijven van groene energie. Zo draagt Zeeland bij aan de nationale energietransitie om de klimaatdoelen van Parijs te bereiken.

2015	2016	2017	2018
351	354,4	364,2	500

= MegaWatt

Schouwen-Duiveland

72

11

Walcheren

340

Noord-
Beveland
en
Zuid-Beveland

103

Tholen en
Sint Philipsland

59

West
Zeeuws-Vlaanderen

262

Oost
Zeeuws-
Vlaanderen

109

681

Kavelruil

Aantal betrokken burgers, ondernemers en organisaties

Aantal geruilde kavels uitgedrukt in hectare

Ruimte

Kavelruil met plezier

Klimaataanpak Zeeland

De afgelopen jaren heeft klimaatverandering om een actieve rol gevraagd van de provincie. Door onze ligging in de Zuidwestelijke Delta, voelen we juist hier de druk van een stijgende zeespiegel en hogere rivierafvoeren in de toekomst. Kortom, er is actie vereist. Ben de Reu, die als gedeputeerde onder andere Water, Energie en Milieu in zijn portefeuille heeft, kijkt met ons terug op vier jaar klimaataanpak in Zeeland.

Vier jaar klimaataanpak Zeeland, waar ben je het meest trots op?

Bestuurlijk hebben wij in Zeeland als gemeenten, waterschap en Provincie afgesproken om de opgave klimaatadaptatie gezamenlijk op te pakken. Dit heeft best wel wat tijd en moeite gekost maar het resultaat mag er zijn. Er is een speciaal bestuurlijk kernteam klimaatadaptatie in het leven geroepen. Dit kernteam gaat aan de slag met de thema's overstromingen, wateroverlast, hitte en droogte. Daarbij hoort ook voldoende ambtelijke capaciteit, want anders komt er niets van terecht.

Ik vind dit een belangrijke stap omdat wij in Zeeland met dezelfde opgave geconfronteerd worden waarbij in veel gevallen ook gezamenlijke of vergelijkbare oplossingen mogelijk zijn. Door nu samen te gaan werken voorkomen wij als overheden dubbel werk én gaan we van elkaars ervaringen leren! En het tweede wat ik heel mooi vind is dat bijvoorbeeld in Nieuwdorp zo'n klimaatstraat begint op initiatief van burgers en niet van bovenaf.

Waardoor was je verrast?

Het Deltares-rapport over de zeespiegelstijging: het gebeurt allemaal veel sneller dan, ook ik, aanvankelijk dacht. De Deltacommissaris zei het treffend: "Wie nu nog zijn kop in het zand steekt, moet hem later uit het water halen".

Van welke momenten heb je wakker gelegen?

Hoe krijgen we het betaalbaar, met name voor de 'gewone burger'.

Wat heb je ervan geleerd?

Er (lang) over polderen mag, maar we moeten ook moeilijke keuzes maken. Daar is leiderschap voor nodig en geen politiek gekrakeel vanuit de eigen schuttersputjes.

Wanneer ben je tevreden?

Ik ben tevreden als we op de kortere termijn al resultaten boeken en de burgers mee krijgen, zonder de langere termijn uit het oog te verliezen.

Wat doet de klimaatverandering en aanpak persoonlijk met jou?

Mijn kleindochters zijn in de leeftijd van twee tot zeven jaar. Als ze volwassen zijn moeten we de doelstellingen die nu gesteld zijn, gerealiseerd hebben. Ook zij moeten in een veilige, gezonde en rechtvaardige wereld kunnen leven!

Stakeholder aan het woord

Wim Kuijken

Deltacommissaris

Hoe kijkt u terug op de afgelopen vier jaar?

Zeeland is als onderdeel van de Zuidwestelijke Delta in het deltaprogramma één van de belangrijke spelers, ook door de historie van dit deel van Nederland. Voordat we in 2015 met de aanpak begonnen, was Zeeland al bezig met gebiedsgericht werken en kijken naar water en de wateropgave. Zeeland had dus een grote voorsprong in de Zuidwestelijke Delta. En wat mij bevalt, is de manier waarop Zeeland met Brabant en Zuid-Holland, de Delta besturen als het gaat om water en ruimte. Dat gebeurt in grote harmonie en met groot vertrouwen. Wat ik de laatste jaren heb gezien, gebeurt dat op alle grote thema's: natuurlijke veiligheid, dijkversterking, steenbekledingen, maar ook bij nieuwe ontwikkelingen zoals Waterdunen. Ook de zoetwatervoorziening is heel erg belangrijk voor Zeeland, met de toenemende verzilting. En de klimaatadaptatie: hoe richt je je ruimte in om de extremen van het weer op te vangen? Op al die onderdelen is, onder leiding van Ben, de provincie een voorloper in Nederland. Vooral door de manier waarop het wordt georganiseerd. Inhoud zit bij alle deelnemers, maar die moet je productief maken door het op een manier te organiseren dat mensen het interessant vinden om erin mee te doen. Van een klimaatstraat in een relatief kleine gemeente tot het grote werk bij de Oosterscheldekering of een project als Waterdunen. Zeeland heeft onder leiding van deze gedeputeerde in de afgelopen vier jaar, een buitengewoon belangrijke rol gespeeld.

Wat is er nog nodig komende jaren gezien de ambities?

Vooraf zo doorgaan in Zeeland! Ondanks wisselingen van gedeputeerden, wethouders en dijkgraven moet de machine gewoon doorlopen. Iedereen snapt het verhaal en de urgentie ervan.

Wat zou u doen als u gedeputeerde was?

Samenwerken en verbinden!

Als er een grote pot met geld zou zijn, wat zou dan als eerste moeten gebeuren?

Kennis blijven ontwikkelen. Denk aan stresstesten en nieuwe inrichtingsvormen voor de openbare ruimte. Er zijn veel onzekerheden in de klimaatverandering en het is belangrijk om daar grip op te krijgen.

Wat wil u het volgende college meegeven?

Neem het stokje over en ga zo door, samen met het Rijk, IPO, waterschappen en de gemeenten.

De Zeeuwse energietransitie

Een ander succes is het realiseren van de energietransitie in Zeeland.

Een langjarig traject, opgezet door de Provincie samen met het Rijk, de andere provincies en diverse Zeeuwse organisaties en maatschappelijke instellingen. Ed Nijpels, de landelijke Energie-voorzitter, noemde de Zeeuwse energieaanpak een voorbeeld voor rest van het land. Zeeland is koploper.

Een mooi compliment! Het realiseren duurt een paar decennia, maar Zeeland is al goed op weg met concrete initiatieven. In 2018 droeg Zeeland nationaal veruit het meeste bij aan de groei van opgewekte duurzame energie door windmolens op land. De twee grootste Zeeuwse bijdragen daaraan zijn: Windpark Krammer met 87 MW en de windmolens bij de Bouwdokken en de Oosterscheldekering met 28 MW. In Zeeland wordt gewerkt aan innovatieve energieproductie zoals getijdenenergie.

Bij de Oosterscheldekering wordt energie opgewekt met turbines die gebruikmaken van de stroming in het water. Het Tidal Technology Center Grevelingendam voor onderzoek, ontwikkeling en demonstraties van getijdenturbines is dit jaar gereed. Zeeland profiteert ook van haar vele zonuren. In 2018 is Zonnepark Scaldia in Vlissingen-Oost geopend: het grootste zonnepark van Nederland met ruim 140.000 zonnepanelen. Ook Zonnepark Middelburg, met circa 55.000 panelen, is gerealiseerd. Ook Zeeland Refinery heeft een groot zonnepark geopend: 30.000 zonnepanelen waarmee het bedrijf op een zonnige dag 25% van haar stroombehoefte zelf duurzaam kan opwekken.

„En, heb je al een 101'tje?" De hoofdredacteur van een niet nader te noemen publieke regionale omroep vroeg het op zo'n pesterig toontje. CTV was in januari 2015 gestart met Zeven Minuten Zeeland, het wekelijkse gesprek met commissaris van de Koning Han Polman. 101 staat voor de 'voorpagina' van Teletekst, met het grootste nieuws. Maar nieuws, wisten hij en ik, zou dat gesprek zelden opleveren.

Column

Peter de Jonge

politiek-verslaggever
CTV

Deze commissaris valt namelijk nooit uit zijn rol, met als uitgangspunten 'boven de partijen staan' en 'verbinden'. Hij heeft niet de scoringsdrift van zijn voorganger. Die had het Haagse haantjesgedrag in haar handtasje meegenomen naar de Abdij, waar ze zowel dirigent, eerste violist en voorzanger wilde zijn.

De opzet van het wekelijkse gesprek was dan ook niet om te scoren met nieuws, maar de kijker inzicht te geven in de besluiten, opvattingen en procedures die het 'middenbestuur' vaak zo onzichtbaar maakt. Han Polman excelleerde als hij die procedures kon uitventen, maar sloot als een oester zodra vragen in de buurt kwamen van 'wat vindt u daar nou van?' of 'wie is daarvoor verantwoordelijk?'

Met engelengeduld gaf hij uitleg over kwesties als Thermphos en de zwakke financiële positie van de provincie. Slechts één keer in die vier jaar voelde ik na het gesprek een klamme hand. Ten tijde van het Sloeweg-debacle, waarvoor een gedeputeerde geslachtofferd werd. Terwijl Provinciale Staten een lucifer hield bij de politieke brandstapel waarop een loopbaan in vlammen op moest gaan, zocht de commissaris vertwijfeld naar een emmertje water dat de pijn van de brandwonden zou verlichten.

Optimisme uitstralen en positief blijven vormden zijn credo tijdens de ruim 1400 minuten (bijna een etmaal!) die we voor de camera met elkaar spraken. Of het nu ging over het rapport De Staat van Zeeland, waarmee ZB|Planbureau en Bibliotheek door zijn remmen was geschoten, of over de Marinierskazerne. In dat woelige

water was Han Polman een bakken van rust. Een man die bij opkomend tij onverstoorbaar wacht tot de vloed zijn kin bereikt, omdat hij weet dat het later toch wel weer eb wordt.

Koud en kil? Nee. Politiek correct? Ja. Heel soms kregen we een kijkje in zijn hart. Zoals tijdens de vluchtelingen crisis toen hij zich hard maakte om mensen in ellendige omstandigheden de helpende hand toe te steken. Maar zijn hoofdtaak was toch kikkers (Provincie, waterschap en dertien gemeenten) in de kruiwagen te dressereren tot een harmonieuze eenheid, die in moesten zien dat alleen samenwerken tot succes leidt. Een langdurig proces, dat zich goeddeels afspeelt onder de oppervlakte. Daar is moeilijk nieuws uit te bakken.

Buiten de camera's hoorde je wel eens wat meer. Bijvoorbeeld dat de commissaris, net als ik, een luisteraar is van het radioprogramma Vroege Vogels op de zondagochtend. En dat we allebei de Fenolijn, met meldingen van bijzondere waarnemingen in de natuur, kunnen imiteren. Maar dat zal, alweer, geen 101'tje zijn.

Commissie-Samsom vond uitweg in slepende kwestie Thermphos

“Het helpt als je weet hoe de Haagse keuken werkt”

Een brandgevaarlijk en radioactief bedrijfsterrein en niemand die het wil opruimen. Dat was het resultaat van het failliet in 2012 van fosforfabriek Thermphos in Vlissingen-Oost. Terreineigenaar Zeeland Seaports noch de Provincie Zeeland kon de torenhoge rekening oppakken en het Rijk voelde zich niet verantwoordelijk. Een jarenlange patstelling, die de provincie handen vol geld kostte, was het gevolg. Pas met het aanstellen van de commissie-Samsom kwam er een doorbraak. “Eindelijk is het besef doorgedrongen: we moeten dit samen doen.”

Toen Diederik Samsom in juli 2017 door minister Dijsselbloem werd gevraagd het probleem Thermphos op te lossen, hadden Provincie en havenschap het Rijk al een paar keer om hulp gevraagd. Aanvankelijk hield Den Haag de boot af, maar dat was niet vol te houden, zegt Samsom. “Het Rijk heeft het probleem Thermphos lange tijd als een hete aardappel over het bord geschoven. Maar geleidelijk ontstond het besef: doen alsof dit niet ook een probleem van het Rijk is, helpt niet meer.”

Bodemloze put

Dat Den Haag in beweging kwam, was vooral de verdienste van Dijsselbloem, vindt Samsom. “Hij wilde aan het eind van zijn ministerschap een aantal dossiers afhandelen en Thermphos was daar eentje van. Het was een combinatie van factoren waardoor dat zo lang duurde. Als het een overzichtelijk probleem was geweest, was het Rijk eerder genegen in te stappen, maar het leek een bodemloze put. De Provincie en Zeeland Seaports waren er al een tijd mee aan

het worstelen. De angst voor de rekening (91,5 miljoen) en de enorme juridisering van het hele proces leidden tot veel vertraging en daardoor nog tot meer kosten. Het was zaak om eerst de omvang goed in beeld te brengen.”

Toen Samsom aan de klus begon, had hij wel zijn twijfels over de gekozen manier van saneren: het verbranden van fosforslik. “Maar gaandeweg kreeg ik het vertrouwen dat de gekozen aanpak succesvol zou kunnen zijn. Het probleem was dat het nooit eerder is gedaan. Fosforfabrieken staan meestal in Kazachstan of Niger en als die sluiten, trekken ze gewoon de deur dicht. Maar in Vlissingen wilden ze iets nieuws doen en het fabrieksterrein veranderen in een groen grasveld: keurig netjes, zoals wij dat doen in Nederland. Alleen leent het productieproces van fosfor zich daar niet zo makkelijk voor. Het is een heftig proces waar heel veel rotzooi bij komt kijken. Dan moet je experimenteren.”

Arm zijn is duur

Behalve dat het lastig is, ontbrak het bij Thermphos ook aan geld. “Er is een gezegde: arm zijn is heel duur. Dat zag je hier op industriële schaal: door een gebrek aan geld werden ad hoc aannemers ingehuurd voor losse klussen, in plaats van alles in een keer goed op te ruimen. Als gevolg daarvan was er 24 uur per dag bewaking door de brandweer nodig, wat zo’n zeven ton per maand kostte.

Dat maakte het urgent dat de patstelling werd doorbroken.”

Dat ging niet vanzelf. “De strijdende partijen stelden zich aanvankelijk heel formeel op en verwezen steeds naar elkaar. Pas toen de rekening tot overzichtelijke proporties was teruggebracht en het Rijk was overgehaald om in te stappen, verlieten de partijen hun schuttersputje. Het leek allemaal heel complex, maar uiteindelijk was de oplossing heel simpel: de rekening door drieën delen.”

Onbespreekbaar

Maar het ging niet alleen om geld. “Het belangrijkste was inzicht verschaffen in wat er gaande was. Ja, het is complex en kostbaar, maar het kan wel. En het moet, want het is onbespreekbaar om het zo te laten. Ik had het liefst gezien dat ook de aandelen van VCB, verantwoordelijk voor het opruimen, onder de drie partijen werden verdeeld, maar dat is niet gelukt. Dat is nu opgelost met een gezamenlijke stuurgroep die VCB controleert. Belangrijk is dat bij iedereen de mentaliteit is doorgedrongen: we staan er samen in.”

“En eventuele opbrengsten worden straks ook door drieën gedeeld. Aan het begin van het proces waren de kosten veel te optimistisch ingeschat. Ik heb dat paaltje vervolgens wel heel ver weggezet, rekening houdend met alles wat er mis kan gaan. Maar als een paar mogelijke tegenvallers

uitblijven, blijft er geld over. Dat is niet ondenkbaar.” Alles door drie delen klinkt als een simpele oplossing, maar dat konden de partijen niet zelf verzinnen, zegt Samsom. “Omdat die derde partij nog niet meedeed. Dat deze oplossing er is gekomen zie ik niet als mijn verdienste, maar komt omdat het Rijk zich uiteindelijk schoorvoetend meldde. In mijn aanstellingsbrief stond nog dat het Rijk niet van plan was om mee te betalen. Maar door zich ermee te gaan bemoeien heeft Den Haag natuurlijk wel het risico genomen dat ze uiteindelijk een deel van de rekening moesten oppakken.”

Bewuste timing

Dat Samsom naast politicus ook kernfysicus is, maakte zijn werk iets gemakkelijker. “Ik ben al een tijdje geen praktiserend ingenieur meer en moest me ook baseren op de kennis van anderen, maar met mijn achtergrond kan ik het wat gemakkelijker overzien. Het grootste voordeel was mijn ervaring op politiek-bestuurlijk niveau. Er is één dag in het jaar dat je nog wat geld kunt regelen en dat is tijdens het laatste begrotingsberaad. Daarna staat alles al in pen geschreven en ben je te laat. De presentatie van mijn eindrapport, eind augustus vorig jaar, was dus heel bewust getimed. Het is gewoon handig als je weet hoe het in de Haagse keuken werkt.”

De reacties op het verschijnen van Samsoms rapport waren gelaten, herinnert hij zich. “Ik had in de weken daarvoor

al met iedereen gesproken en niemand was verrast door de conclusies. Natuurlijk werd er in sommige kringen nog wel ‘schande’ geroepen, maar als je erover nadenkt was dit de best mogelijke oplossing. En de Provincie Zeeland heeft gelukkig besloten ermee akkoord te gaan. De rekening liep ten slotte elke dag door. Dan kun je beter de knoop doorhakken.”

Toezicht houden

Kortgeleden is Samsom aangetreden als toezichthouder van North Sea Port. Daarmee kijkt hij nu vanuit een andere positie naar de afwikkeling van de sanering. “De haven heeft belang bij het goed afronden van dit vraagstuk. Recent ben ik nog in speciaal pak en laarzen met een paar experts door de fabriek gelopen en ik ben buitengewoon optimistisch over wat er gebeurt. Er liggen nog een paar heftige uitdagingen, maar het gedoe is achter de rug. Het fosfor wordt op dit moment gestaag ongevaarlijk gemaakt. Wat nog niet is gedaan, is het opruimen van het radioactief materiaal en asbest. Maar ik verwacht dat het binnen budget en binnen de afgesproken tijd wordt opgelost.”

Al met al kijkt Samsom tevreden terug op zijn werk in Zeeland. “Bij mijn komst trof ik een buitengewoon constructief provinciebestuur aan. Ik werd met open armen ontvangen door mensen die dolgraag wilden dat dit slepende dossier werd opgelost. Dat is ook wel eens anders, wanneer je als buitenstaander in een wespennest stapt.”

Jongeren praten mee over de toekomst van Zeeland

‘Met een beter studieaanbod willen jongeren wel blijven’

Veel beslissingen die de Provincie neemt, hebben invloed op het leven van jongeren in Zeeland. Dus waarom laten we die jongeren daar niet over meedenken? Met die reden werd het jongeren netwerk Jouw Zeeland destijds opgericht. Elke jongere tussen 12 en 23 jaar kan daarin meepraten over het provinciebeleid. Vier jonge Zeeuwen blikken terug en kijken vooruit.

De jongeren van Jouw Zeeland komen uit de hele provincie en zelfs van daarbuiten, als ze elders studeren. Wie zin en tijd heeft, mag bij elk onderwerp aanschuiven en meepraten. Gemiddeld een keer per maand komen ze bij elkaar. Op deze woensdagmiddag is duidelijk dat de vier ambassadeurs dit vaker hebben gedaan: niemand is bang zijn of haar mond open te doen. “Ik vond het echt een positieve ervaring, tot nu toe”, zegt Rik de Paauw. Hij is sinds een jaar betrokken bij Jouw Zeeland. “Ik heb het idee dat er echt iets wordt gedaan met wat wij inbrengen en dat het niet voor niets is.”

Sandhya Joesse praat al vanaf het begin mee en vindt het fijn dat de mogelijkheid er is: “Dit is een plek om je stem te laten horen. Op school kan dat in de leerlingenraad, maar bij de gemeente bijvoorbeeld helemaal niet. Fijn dat het hier bij de Provincie wel kan.” Edwin Schreuders zegt kort en krachtig: “Ik zit hier nog steeds, dus ik vind het leuk.” Tom de Jong is er vandaag voor het eerst, als invulling van zijn maatschappelijke stage. Hij heeft bewust voor Jouw Zeeland gekozen. “Als ik hoor wat jullie allemaal al hebben gedaan, ben ik wel onder de indruk. En ik had al van Jouw Zeeland gehoord voordat ik het koos voor mijn stage, dus dat zegt genoeg.”

Herkenbaar

Een van de thema's waar de jongeren de afgelopen tijd nauw bij zijn betrokken, is verkeersveiligheid. De campagne ‘Er gaat meer kapot dan je scherm’, bedoeld om telefoongebruik op de fiets te voorkomen, is gemaakt door een afvaardiging van Jouw Zeeland en een campagnebureau. Geen van de vier ambassadeurs heeft eraan meegewerkt, maar ze kennen de filmpjes en posters wel. Sandhya: “Ik vind het een goede campagne. Heftig om van de jongeren te horen dat ze een ongeluk hebben meegemaakt, maar het spreekt daardoor wel aan.” Edwin zag de campagneposters op school hangen. “Het herinnert je er steeds weer aan. Net zoals de campagnes tegen alcohol in het verkeer: als je het steeds ziet, blijft het wel hangen.”

De landelijke Mono-campagne, die waarschuwt tegen afleiding in het verkeer, kennen de jongeren nog niet, maar ze herkennen de situaties wel. Tom: “Je ziet zo vaak jongeren appen op de fiets, het is goed om daar aandacht aan te besteden.” De campagnes mogen ook best hard zijn, vinden ze allemaal. “De vorige keer dat we hierover spraken, waren we het er al over eens dat de meest effectieve campagnes schokkend zijn”, zegt Rik. Edwin is het met hem eens. “Het moet blijven hangen en niet dat je denkt: het zal wel. Ik zag laatst een filmpje waarin een zoon met zijn moeder appt, die in een auto rijdt. De jongen ziet op straat een ongeluk gebeuren en begint te filmen. En dan blijkt dat zijn moeder in de verongelukte auto ligt. Dat onthoud je.” Sandhya vindt het belangrijk dat situaties in een campagne herkenbaar zijn. “Zowel de omgeving als de mensen. In de Zeeuwse campagne was dat goed gedaan.”

Rik denkt dat de beste manier om jongeren bewust te maken van de risico's in het verkeer via school is. “Zelf heb ik helaas weinig verkeersonderwijs gehad op school. Ik heb zelfs geen fietsexamen gedaan”, vertelt hij tot verbazing van de anderen. “Dat is wel een gemiste kans. De Provincie zou dat meer kunnen stimuleren.” Ook Edwin vindt dat verkeerseducatie op school nog veel beter kan. “Ik heb niets geleerd over alcohol en verkeer. De Bob-campagne slaat bij kinderen en jongeren niet aan, maar ze krijgen er wel mee te maken. Zelf vind ik alcohol en rijden absoluut niet kunnen, maar daar denkt niet iedereen zo over.”

Uitwisselingsprogramma

Een tweede onderwerp waar het jongerenforum zich over buigt, is de arbeidsmarkt. De werkloosheid in Zeeland is de laagste van het land en met name techniek, zorg en horeca staan te springen om personeel. Rik maakt dat bijna dagelijks mee: “Naast mijn studie werk ik in de horeca, in een restaurant met plek voor 120 gasten. We zijn nu met vijf mensen in totaal voor de bediening. Er zijn al maanden vacatures voor twee koks. Als gevolg daarvan zijn we een paar avonden per week dicht! We draaien op halve kracht en dat is slecht voor onze reputatie.”

Op de vraag wat Zeeland kan doen om meer mensen naar de provincie te trekken of ze hier te houden, komen verschillende antwoorden. Rik is als kind vanuit Rotterdam naar Zeeuws-Vlaanderen verhuisd en studeert nu weer in Rotterdam. De nabijheid van winkels, restaurants en cafés in zijn studentenstad bevalt hem veel beter dan de leegte in Zeeuws-Vlaanderen. “Het gemak van het leven wil je niet

graag opgeven. En elke keer vijf euro om door de tunnel te rijden is hartstikke duur!” Toch ziet hij zichzelf nog wel eens terugkomen. “Voor een goede baan en een goed huis zou ik wel blijven.”

Edwin studeert verpleegkunde in Goes, maar overweegt in Bergen op Zoom te gaan werken. “Ik wil op de operatiekamer werken en bij het ziekenhuis daar heb je meer doorgroeimogelijkheden. Maar ik zou wel in Zeeland willen wonen, het liefst in de buurt van Goes.” Tom denkt dat werk een sterke reden is voor mensen om naar Zeeland te komen. “Dus de arbeidsmarkt stimuleren en veel aantrekkelijke banen creëren zou wel helpen.” Sandhya stelt voor een uitwisselingsprogramma op te zetten met andere regio’s. “Zodat mensen uit bijvoorbeeld Noord-Holland een paar maanden kunnen kennismaken met Zeeland. Werk is er hier wel, ik denk dat mensen niet willen komen omdat ze de provincie niet goed genoeg kennen.”

Om jongeren hier te houden, moet er een beter studieaanbod komen, vinden ze allemaal. “Met genoeg goede opleidingen gaan studenten niet weg en zullen ze hier werk zoeken.

Misschien kunnen we een promotiefilm maken met jongeren en jonge gezinnen die zeggen hoe leuk het hier wonen en studeren is”, stelt Sandhya voor.

Nieuwe energie

Om een bijdrage te leveren aan de oplossing van het klimaatprobleem, is Zeeland bezig met een energietransitie: in plaats van fossiele brandstoffen waar mogelijk overstappen op hernieuwbare energiebronnen. De ambassadeurs doen zelf al wat om het klimaat te helpen: de een heeft zonnepanelen op het dak, de andere reist met het openbaar vervoer en afval scheiden doen ze allemaal. De grootste vervuilers in Zeeland zijn de industrie, het openbaar vervoer en niet-geïsoleerde woningen. “In de industrie wordt veel geld verdiend, dus daar moeten we niet te streng tegen zijn”, vindt Edwin. Tom brengt kernenergie ter sprake: “Dat stoot niet veel CO₂ uit.” Ook Rik en Edwin zien wel wat in kernenergie. “Je kan niet de hele provincie op windmolens laten draaien. Maar je moet wel verstandig omgaan met het kernafval.”

Door vervuilende bedrijven duurzamer te laten werken, valt

er wel veel milieuwinst te halen, erkennen ze alle vier. “Dan moet daar wel subsidie tegenaan, dan zal het misschien lukken.” En wat kunnen de Zeeuwen zelf doen? “Het begint in de hoofden van mensen. Openbaar vervoer en de fiets pakken in plaats van de auto: je moet klein beginnen”, zegt Sandhya. “Wij zijn maar Zeeland”, zegt Rik. “Kijk eerst in China en India, wij kunnen maar heel weinig bijdragen.” Het idee dat Zeeland zou kunnen investeren in kennis en kunde en dat dan wereldwijd verkopen, slaat aan: “En daar dan weer opleidingen voor bedenken, waarvoor iedereen hier komt studeren! Dat klinkt wel goed!”

Bomen op de dijk

Het laatste onderwerp waar de jongeren vandaag over meedenken is de natuur. Natuur hoort bij Zeeland en is een belangrijke taak voor de Provincie: hoe behoud je het karakteristieke Zeeuwse landschap en hoe toegankelijk moet de natuur zijn? De ambassadeurs storen zich soms aan hoe anderen met de omgeving omgaan. Sandhya: “De natuur moet wel voor iedereen toegankelijk zijn, als ze het maar netjes houden.” Edwin: “In Zeeland kun je je afval nog gratis

wegbrengen, dus de natuur is hier niet zo vervuild als op andere plekken. Zo lang er genoeg afvalbakken zijn die ook worden geleegd, moet dat kunnen.” Rik is minder positief: “De meeste mensen zijn gemakzuchtig en gooien snel iets weg: het is niet mijn bos!”

Edwin wil ook aandacht vragen voor een ander deel van het Zeeuwse landschap: “Het zijn niet alleen bossen en duinen, maar ook de bomen en het groen in de stad. In Rilland halen ze alles weg. De dijken waar ik hardloopt zien er niet uit, zo kaal. De woonwijken moeten ook groen blijven, vind ik.” Sandhya is het daarmee eens: “Dat maakt Zeeland ook aantrekkelijker: groen wonen. Net als meer recreatie in de natuur: een klimbos trekt mensen aan.”

Tot slot komen de ambassadeurs zelf nog met een paar ideeën om over na te denken. Rik zou het leuk vinden schoolkinderen uit te nodigen op het provinciehuis. “Laat ze lekker door de gangen lopen en overal kijken, zodat ze kunnen ervaren wat de politiek nou eigenlijk is. Dat is een leuke ervaring.” En Sandhya zou wel willen helpen met stemmen tellen tijdens de volgende verkiezingen. “Dat lijkt me nou echt leuk om eens mee te maken.”

De 4 jaar van... Jo-Annes de Bat

Toen ik vier jaar geleden begon was onze jongste nog niet geboren, de Tour de France was net binnengerold op Neeltje Jans en het Verenigd Koninkrijk had nog niet besloten Europa te verlaten.

De provinciale financiën moesten op orde, er moest ruimte komen voor investeringen en de onterechte korting op onze uitkering vanwege het Delta-dividend moest van tafel. Ik ben opgelucht dat dit ons is gelukt. Het heeft Provinciale Staten de ruimte gegeven om weer te investeren in belangrijke Zeeuwse zaken.

Ik ben trots op heel veel dingen die we de afgelopen jaren met elkaar in Zeeland hebben bereikt. Zomaar een top drie kiezen is dan ook niet evident.

Mijn top 3:

1. Het Zeeuwse buitengebied (beter) digitaal ontsloten.
2. Onze toekomst: investeren in innovaties, om nieuwe gewassen te testen op de Zeeuwse klei, jonge boeren te steunen en het 'oogsten' van een gebouw in het kader van de circulaire economie (Emergis).
3. Sportplezier: het plezier dat tienduizenden Zeeuwen, mede dankzij onze steun, beleven aan sportevenementen in Zeeland zoals de Kustmarathon Zeeland en de Delta Ride for the Roses.

Maar net als in een gezin komen er ook heel veel onverwachte zaken op je pad. Zaken die je niet voorziet. Je ziet de gevolgen voor de mensen, de ondernemers. Het zit in mijn aard om zaken direct te willen oplossen, maar dat lukt niet altijd. Dat frustrereert, maar het motiveert me ook om er nog harder tegenaan te gaan elke dag en oplossingen te zoeken.

Mijn tob 3:

1. De lastige sanering van het voormalige Thermphos terrein.
2. De problemen voor onze voedselproducenten: de droogte, de oesterboorder, een dreigend verbod op de pulskorvisserij.
3. De Brexit met het Verenigd Koninkrijk als één van onze grote handelspartners, met alle gevolgen voor de handel.

Vier jaar verder intussen. Onze jongste dochter praat al meer dan haar vader, het Verenigd Koninkrijk gaat de EU verlaten en de Tour de France? Die zou best nog wel eens kunnen terugkomen.

1

2

3

De 4 jaar van... Carla Schönknecht

Zeeland mooier

Zeeland mooier maken voor zowel de inwoners als voor onze toeristen. Dat was één van mijn drijfveren de afgelopen jaren, en daar hebben we ons met zijn allen enorm voor ingespannen. En met resultaat! Wat te denken van de Kustvisie? Daarin spraken we met maar liefst zeventien partijen af hoe een mooie Zeeuwse kust eruit hoort te zien, en hoe we die de komende jaren verder gaan verfraaien en versterken.

Een ander voorbeeld is de Provinciale Impuls Wonen, waarmee we de verpaupering te lijf zijn gegaan. Want Zeeland is bijna overal prachtig, maar wordt ook op heel veel plekken ontsierd door verkrotte woningen. Met subsidie konden die verbeterd of vervangen worden, door particulieren en corporaties. En wat is het dan geweldig als je enthousiaste, blijde mensen spreekt. En dat je ziet dat de burens soms ook worden aangestoken, dat uiteindelijk soms een hele straat ervan opknapt!

De havenfusie heeft mij misschien wel het meest verbaasd, de afgelopen jaren. Waar culturen zouden botsen, bleek al heel snel dat het geheel een stuk sterker is dan de som der delen. Waarmee North Sea Port een prachtige toekomst voor de boeg heeft.

Mijn top 3:

1. Kustvisie
2. Provinciale Impuls Wonen
3. Havenfusie Zeeland Sea Ports en Haven van Gent

Lastige dossiers

Zo goed als de Provinciale Impuls Wonen verloopt, zo lastig vind ik het woondossier in zijn geheel. Deze collegeperiode is de grote planvoorraad van gemeenten fors afgenomen. Op zich een prestatie van formaat maar het ging niet zonder slag of stoot. Natuurlijk, nieuwbouw blijft gewenst maar teveel nieuwbouw werkt toekomstige leegstand en verpaupering in de hand. Gemeenten lopen hier elke dag weer tegenaan. Helaas is het me niet gelukt dit probleem in deze collegeperiode op te lossen.

Een project dat ik lastig heb gevonden maar dat ondertussen wel goed op de rit is, is de ontpoldering van de Hedwigepolder. Daar had ik het persoonlijk echt moeite mee. Goede landbouwgrond gaat daar verloren, al zijn er voor de pachters gelukkig goede alternatieven gevonden. Ik ben overigens blij dat we de uitvoering zelf op ons genomen hebben.

Mijn laatste dobber behoeft geen verdere uitleg. Ik vind het jammer dat het niet gelukt is het netwerkbedrijf van Delta voor de provincie te behouden en een goede oplossing te vinden voor de kerncentrale.

Mijn top 3:

1. Woningmarktafspraken
2. Hedwigepolder
3. Delta

1

2

3

De 4 jaar van... Harry van der Maas

Sneller Zeeland in en uit

Zeeland aantrekkelijk houden en maken voor jongeren. Dat is mijn passie en drijfveer. De afgelopen jaren heb ik me daar voor ingespannen. De Bèta Campus Zeeland is een mooi resultaat hierin. Een studie volgen en onderzoek doen naar zaken die bij Zeeland passen. Ook de spitstrein, die ertoe geleid heeft dat reizigers 17 minuten sneller in Rotterdam zijn dan de reguliere trein en 's middags weer 17 minuten eerder in ons mooie Zeeland zijn, zie ik als een enorme aanwinst voor Zeeland. Een project uit het boekje betrof de Tractaatweg. Het project is een halfjaar eerder opgeleverd dan gepland waardoor mensen nu over twee banen van Goes naar de grens rijden. Een prachtig resultaat. Mijn bestuurlijke erfenis is moeilijk in een lijstje te vatten.

Mijn top 3:

1. Bèta Campus Zeeland
2. Verdubbeling Sloe- en Tractaatweg (N62)
3. De spitstrein

Besturen ook als het moeilijk is.

Zeeland aantrekkelijk houden heeft me ook moeite gekost en levert soms zorgen op. Direct na mijn start als gedeputeerde had ik meteen verantwoordelijkheid over een stilgelegd en politiek gevoelig dossier: de Sloeweg. Hoe krijg je zo'n project weer op de rails? Daar heb ik in het begin echt wel wakker van gelegen. Gelukkig is het project succesvol verlopen, maar dat was niet vanzelfsprekend. Een ander voorbeeld van een uitdagend dossier is de Westerschelde Ferry. Ook in de afgelopen jaren is gebleken dat het fietsvoetveer ons veel geld kost. We leggen bijna 10 euro bij per ticket. Tegelijk is het een belangrijke verbinding, al was het maar voor de grote groep toeristen die er in de zomerperiode gebruik van maakt. En ondanks discussie over de dienstregeling en tarieven ben ik in die vier jaar tijd gaan houden van de boot en de vraag hoe we een toekomstbestendige verbinding kunnen realiseren. Een laatste zware dobber is de Stationsbrug in Middelburg. Deze was al bijna van z'n plek getild toen uit diverse onderzoeken bleek dat de brug de schadelijke stof Chroom-6 bevat. En dat mogelijk ook andere objecten deze stof bevatten. Je zorg gaat meteen uit naar de mensen die in het verleden gewerkt hebben aan deze brug. De veiligheid en gezondheid van onze mensen moet altijd voorop staan. We zijn niet de enige partij die hier mee te maken heeft, maar toch is het wel iets wat je niet zomaar naast je neer kunt leggen als gedeputeerde.

Mijn top 3:

1. Project Sloeweg afronden
2. Toekomstbestendig maken Westerscheldeferry
3. Constateren aanwezigheid Chroom-6 bij renoveren Stationsbrug

1

2

3

De 4 jaar van... Ben de Reu

Mooie titel, maar ik ben straks acht jaar gedeputeerde geweest. Toen ik begon aan mijn loopbaan merkte ik dat de banden met onze Zuiderburen niet zo nauw waren. Hier heb ik bewust en ook altijd graag geïnvesteerd. Ik merk dat de verhoudingen nu heel anders liggen. We hebben Europese middelen opgehaald en zijn mooie samenwerkingsprojecten aangegaan. Daarnaast heb ik me sterk gemaakt voor het verbeteren van onze financiële positie. Er zat een verdelingsfout in het landelijke systeem, en dat hebben we kunnen aantonen. Vorig jaar hebben we van het IPO 20 miljoen euro meer gekregen. Hierdoor heeft Zeeland de komende jaren meer financiële armslag, en is er bijvoorbeeld meer geld beschikbaar voor cultuur.

Cultuur is belangrijk voor Zeeland. Er moet immers wel wat te doen zijn. Daarom ben ik er trots op dat we nu in Zeeland een regioprofiel voor Cultuur hebben. Dat is een gezamenlijk product van de vier grote Zeeuwse gemeenten: Goes, Middelburg, Terneuzen, Vlissingen en de Provincie Zeeland. In het profiel is input meegenomen van ruim 150 cultuurprofessionals, -amateurs en belangstellenden. Komende jaren wil Zeeland haar positie op de volgende thema's verbeteren: cultuurhistorie, cultuureducatie, veranderende functies van gebouwen, het opzetten van broedplaatsen voor jonge creatieven, cultuurproductie, internationalisering. En met stip op de horizon: Zeeland Culturele Hoofdstad 2033.

Mijn top 3:

1. Samenwerking met de Vlamingen
2. Verbeteren van financiële positie Provincie Zeeland
3. Regioprofiel Cultuur Samen in Zee 2

Een lastiger dossier afgelopen jaren was de totstandkoming van de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) Zeeland. Dat had, zeker in het begin, maar ook later, voeten in aarde op het gebied van bekostiging, rollen en taken. Zeeland heeft nu gelukkig een robuuste RUD.

Een ander dossier met hobbels bleek Waterdunen. Aan het begin van de collegeperiode was de bemensing op het project zeer krap. Ook verliep de samenwerking tussen de verschillende partijen in het project niet altijd naar wens. Dit is gelukkig allemaal verbeterd. Waterdunen wordt in 2020 opgeleverd. Op dit moment merk ik al dat er (inter)nationaal behoorlijk wat belangstelling is voor dit innovatieve Zeeuwse iconische project. Zo kunnen lastige dossiers ook heel succesvol worden.

De Zeeuwse kennishuishouding bleek ook een lastig dossier. Bureau Berenschot heeft hier op verzoek van de Provincie Zeeland aanbevelingen voor gedaan. GS heeft in november een van de adviezen overgenomen en in het voorjaar van 2019 zullen Provinciale Staten een besluit gaan nemen.

Mijn tob 3:

1. Totstandkoming RUD
2. Aanloop Waterdunen, nu succesvol project
3. Kennishuishouding in Zeeland

1

2

3

NLdoet Woonzorgcentrum
Eben-Haezer
Middelburg,
maart 2016

Winnaar Geoweek
Juliana van
Stolbergsschool
Kapelle,
juni 2017

Voorlezen
basisschool
Bornput
Oostdijk,
maart 2017

Wekelijkse
vergadering van GS,
Middelburg,
2017

Meer Muziek in de Klas
Basisschool Het Kompas
Yerseke,
september 2018

NLdoet
Scouting
Goes,
maart 2017

Remwegdemonstraties
Louise de Collignyschool
Vlissingen,
juni 2017

Werkbezoek KNRM
Neeltje Jans,
juli 2016

Puzzelen met de Provincie

H	E	T	R	B	S	T	I	M	U	L	A	N	S	K	R
C	I	K	U	U	E	E	I	S	U	F	N	E	V	A	H
S	T	R	U	I	E	L	P	R	O	E	F	T	U	I	N
I	A	A	T	T	I	V	E	R	G	A	D	E	R	E	N
M	V	M	L	E	S	S	P	I	T	S	T	R	E	I	N
A	O	S	U	N	I	A	O	N	D	E	R	W	I	J	S
N	N	D	C	W	V	K	R	E	W	N	E	S	N	E	M
Y	N	I	F	E	I	T	C	U	R	T	S	N	O	C	C
D	I	E	H	R	A	A	B	F	E	E	L	Z	H	T	E
N	A	B	R	E	T	H	C	A	E	I	G	R	E	N	E
V	R	R	S	L	A	G	K	R	A	C	H	T	N	E	B
E	U	A	E	D	M	E	C	N	A	N	R	E	V	O	G
I	I	D	U	O	G	N	I	V	E	G	L	E	G	E	R
L	M	N	T	D	S	A	M	E	N	L	E	V	I	N	G
I	T	I	E	L	P	E	R	S	P	E	C	T	I	E	F
G	E	E	N	S	A	M	E	N	W	E	R	K	I	N	G

ACHTERBAN	MOTIE
ARBEIDSMARKT	ONDERWIJS
BELEID	PERSPECTIEF
BUITENWERELD	PROEFTUIN
CONSTRUCTIEF	REGELGEVING
CULTUUR	RUIMTE
DELTA	SAMENLEVING
DYNAMISCH	SAMENWERKING
ENERGIE	SLAGKRACHT
GOVERNANCE	SPITSTREIN
HAVENFUSIE	STIMULANS
INNOVATIE	VEILIG
LEEFBAARHEID	VERGADEREN
MENSENWERK	VISIE
MILIEU	ZEE

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Colofon

Gebundeld is een terugblik van het College van Gedeputeerde Staten op zijn bestuursperiode van 2015-2019.

Uitgave: Provincie Zeeland

Fotografie: Provincie Zeeland, Mechteld Jansen

Met dank aan: Jan Peter Balkenende, Marcel Decraene, Jim Goedhart, Gerard van Harten, Cor de Jonge, Peter de Jonge, JouwZeeland, Eugène de Kok, Wim Kuijken, Liesbet Mallekoote, Diederik Samsom en Daan Schalck

Februari 2019

